

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح مجازات استفاده غیرمجاز از عناوین علمی»

مقدمه

حفظ اعتبار و ارتقای جایگاه علمی دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و استفاده صحیح و شایسته از عناوین علمی از ضروریات نظام آموزش عالی به‌شمار می‌رود به‌ویژه آنکه طی سال‌های اخیر مراکز متعددی در داخل و خارج کشور اقدام به اعطای مدارکی نموده‌اند که مورد تأیید مراجع رسمی کشور نبوده و موجب تزلزل جایگاه والای علم و دانش شده است. از سوی دیگر اعتماد افکار عمومی به دارندگان عناوین و مدارک علمی و مقبولیت آنها در جامعه، ضرورت برخورد بازدارنده با سوءاستفاده‌کنندگان از این عناوین را نمایان می‌کند.

سابقه تقنینی

بررسی قوانین کیفری موجود نشان می‌دهد هرگاه فردی که بر خلاف واقع، مدعی داشتن یک عنوان و مدرک علمی است، به‌منظور اثبات این ادعا، خودش یا دیگری اقدام به جعل مدرک نماید و یا در همین راستا مرتکب کلاهبرداری یا توقیف غیرقانونی شود حسب مورد به استناد مواد (۵۸۶)، (۵۲۷) و ماده (۱) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری، قابل تعقیب و مجازات است.

ماده (۵۵۶) قانون مجازات اسلامی نیز فقط به استفاده غیرمجاز از لباس‌های رسمی مأموران نظامی یا انتظامی یا نشان‌ها یا سایر امتیازات دولتی اشاره کرده است.

نتیجه آنکه صرف استفاده از عناوین علمی بدون آنکه مرتکب جعل یا کلاهبرداری یا فریب در ازدواج شود با هیچ‌کدام از مواد مذکور قابل تطبیق نیست و در این رابطه خلأ قانونی وجود دارد.

ارزیابی طرح پیشنهادی

۱. عنوان طرح و عبارت مورد استفاده در متن «استفاده غیرمجاز» از عناوین علمی است بدون آنکه از «استفاده مجاز» صراحتاً تعریفی به‌عمل آمده باشد.

۲. به‌جای عبارت «مراکز علمی و دانشگاه‌های داخلی و خارجی» به‌لحاظ تطبیق با سایر مواد قانونی مانند ماده (۵۲۷) قانون مجازات اسلامی این عبارت پیشنهاد می‌شود: «دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی داخل یا خارج کشور».

۳. به‌منظور رعایت اختصار در قانون‌نویسی و تطبیق با سایر مواد قانون مجازات اسلامی، پیشنهاد می‌شود تبصره «۱» با اصلاح عبارت در متن ماده ادغام شود. همچنین پیش‌بینی مجازات مندرج در بند «۲» تبصره «۱» طرح، که یک مجازات اداری و انتظامی است در قانون مجازات اسلامی سابقه‌ای ندارد. لذا پیشنهاد می‌شود این عنوان مجرمانه به یکی از بندهای تخلفات مذکور در ماده (۸) قانون رسیدگی به تخلفات اداری الحاق شود.

۴. به منظور جلوگیری از جرم‌انگاری گسترده و اختصاص این ماده به مواردی که نظم عمومی را مختل می‌کند پیشنهاد می‌شود عبارت «غیراداری، نشریات و کتب، پوستر و امثال آن یا ضمن سخنرانی تبلیغ و معارفه و نظیر این موارد» از تبصره «۳» حذف و به جای آن عبارت «مکاتبات اداری یا در تبلیغ عمومی از طریق وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله و تارنما (سایت) یا نطق در مجامع و یا انتشار اوراق چاپی یا خطی» به تبصره «۱» پیشنهادی اضافه گردد. تبصره دو این ماده نیز به موارد مذکور در تبصره «۱» محدود شود.

۵. از آنجا که استفاده غیرمجاز از عناوین علمی ممکن است در قالب سکوت فرد در مواردی که دیگران عناوین علمی را برای وی به کار می‌برند ارتکاب یابد، لذا پیشنهاد می‌شود این فرض نیز به تبصره «۲» پیشنهادی اضافه گردد. با توجه به عمل ارتكابی در تبصره «۳» طرح پیشنهادی، رعایت تناسب بین مجازات مذکور با مجازات مندرج در ماده (۵۵۶) ایجاب می‌کند جزای نقدی یکسان پیش‌بینی شود.

نتیجه

متن ذیل با توجه به ضرورت تصویب کلیات طرح و نکات فوق‌الذکر پیشنهاد می‌شود:

استفاده از عناوین علمی دکتر، مهندس و مانند اینها که شرایط اخذ آن مطابق قوانین و مقررات مربوط تعیین می‌شود، در صورتی مجاز است که فرد دارای مدرک معتبر از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی داخل یا خارج کشور مورد تأیید رسمی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باشد. در غیر این صورت استفاده از عناوین مذکور، استفاده غیرمجاز محسوب می‌شود و مرتکب علاوه بر مجازات اداری و انتظامی و انتشار حکم قطعی محکومیت در رسانه‌ها به مجازات ماده (۵۵۶) قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد.

تبصره «۱»- مقصود از استفاده غیرمجاز، به‌کارگیری عناوین فوق در مکاتبات اداری یا در تبلیغ عمومی از طریق وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله و تارنما (سایت) یا نطق در مجامع و یا انتشار اوراق چاپی یا خطی می‌باشد.

تبصره «۲»- چنانچه شخص دیگری عمداً عناوین فوق را در موارد مذکور در تبصره «۱» برای کسی که فاقد مدرک معتبر است استفاده نماید، به جزای نقدی یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال محکوم خواهد شد. فرد فاقد مدرک معتبر نیز در صورتی که عمداً سکوت کند به مجازات مذکور در این تبصره محکوم خواهد شد.

تبصره «۳»- «استفاده غیرمجاز از عناوین علمی» در قالب یک بند به ماده (۸) «قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲» اضافه می‌گردد.